

Stockholm den 1 mars 2011

R-2010/1729

Till Justitiedepartementet

Ju2010/8127/L5

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 24 november 2010 beretts tillfälle att avge yttrande över betänkandet Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag (SOU 2010:71).

Sammanfattning

Advokatsamfundet avstyrker utredningens förslag om utvidgning av det straffbara området för våldtäkt, införande av ett samtyckesbaserat brott, sexuellt övergrepp och utvidgning av det straffbara området för våldtäkt mot barn. I övrigt har Advokatsamfundet ingen erinran mot utredningens förslag.

Utvidgning av det straffbara området för våldtäkt

I betänkandet föreslås att våldtäktsbestämmelsen ska utvidgas så att fler fall av sexuella utnyttjanden ska bedömas som våldtäkt. Förslagen innebär att det i bestämmelsen i 6 kap. 1 § brottsbalken anges att de sexuella handlingar, förutom samlag, som grundar ansvar för våldtäkt är de gärningar som med hänsyn till den sexuella kränkningens allvar är jämförlig med påtvingat samlag. Av förslagen framgår vidare att bestämmelsen om våldtäkt inte enbart ska omfatta den som befinner sig i ett hjälplöst tillstånd, utan också den som annars har särskilda svårigheter att värna sin sexuella integritet. Som exempel nämns att det kan vara fråga om en person, som förs bort till en okänd plats och där utnyttjas sexuellt. Ett annat exempel som nämns i betänkandet är utnyttjande av en drog- eller alkoholpåverkad person, som befinner sig i en hotfull eller utsatt situation.

Advokatsamfundet har i samband med tidigare lagstiftningsåtgärder som har avsett utvidgningar av det straffbara området för våldtäkt påtalat faran med en alltför långtgående utvidgning av detta. Även den nu föreslagna utvidgningen innebär enligt Advokatsamfundets mening risker för en betydande juridisk och allmän osäkerhet om hur

vida gränserna är för våldtäktsbrottet. De nu föreslagna tilläggen till 6 kap. 1 § brottsbalken är enligt Advokatsamfundets mening av sådant slag att de medför en ytterligare urvattning av begreppet våldtäkt. Brottbenämningen omfattar även denna gång gärningar som inte speglas av benämningen, då dessa inte behöver innefatta något moment av våld. Till detta kommer att rekvisiten i författningsförslaget är så allmänt hållna att dessa måste befaras leda till betydande bevis- och gränsdragningsproblem i rättstillämpningen. De av utredningen föreslagna ändringarna torde öka omfattningen av bevissvårigheterna och öka rättsosäkerheten kring vad våldtäkt är samt minska förutsägbarheten av vad som faller inom det straffbara området. Att införa denna typ av vida och allmänna begrepp som rekvisit i en lagstiftning som redan innan dessa tillägg är komplicerad och kämpar med stora bevissvårigheter är inte lämpligt. Advokatsamfundet avstyrker därför att förslaget läggs till grund för lagstiftning.

Införande av ett samtyckesbaserat brott – sexuellt övergrepp

Utredningen föreslår att en ny och samtyckesbaserad bestämmelse om straff för sexuella övergrepp införs i 6 kap. 3 § brottsbalken. Enligt förslaget blir det brottsligt att genomföra en sexuell handling med en person utan den personens tillåtelse. Bestämmelsen ska vara subsidiär till bestämmelserna om våldtäkt och sexuellt tvång.

Som huvudargument för att införa ett samtyckesbaserat brott anför utredningen att det kan röra sig om situationer som inte täcks av den nya och utvidgade bestämmelsen i 6 kap. 1 § brottsbalken (s. 223 ff.). Enligt utredningen kan det exempelvis röra sig om situationer som ett offer bemöter med total passivitet och situationer med vilseledande från gärningsmannens sida, s.k. sexuella bedrägerier.

Redan vid remissbehandlingen inför införandet av den nuvarande sexualbrottslagstiftningen uttalade Advokatsamfundet i sitt yttrande att sexualbrottsregleringen inte bör utgå från huruvida samtycke förelegat. Samfundet framhöll att det skulle innebära stora bevisproblem och att processen riskerar att koncentreras på vad målsäganden sagt och gjort i stället för den misstänkte eller tilltalades agerande.

Advokatsamfundet anser fortfarande att tungt vägande skäl talar för att inte införa en samtyckesbaserad reglering. Som utredningen anför torde bestämmelsen i praktiken också få ett begränsat tillämpningsområde (s. 498). Förslaget kan därför redan på den grunden ifrågasättas.

Advokatsamfundet delar synsättet på de problemställningar med en samtyckesbaserad reglering som redovisas i betänkandet och vill på nytt särskilt framhålla risken med att

bevisbördans placering i praktiken urholkas. Utredningens uttalande om att beviskraven inte ska efterges samtidigt som den misstänkte/tilltalade åsätts en förklaringsbörda talar i den riktningen (s. 221 f.). En samtyckesbaserad bestämmelse riskerar i vart fall att uppfattas som om den misstänkte har att bevisa att samtycke förelåg. Från ett brottsofferperspektiv måste det dock anses vara ett orimligt krav att målsäganden på ett klart och tydligt sätt ska kunna redogöra för avsaknaden av samtycke. Resonemanget visar på det orimliga som införandet av förslaget skulle medföra.

En annan fråga är de bevissvårigheter som måste uppkomma kring huruvida samtycke har givits eller inte. Något formkrav kan givetvis inte uppställas, men frågan när ett samtycke föreligger till en sexuell handling måste innebära betydande betänkligheter att kunna avgöra. Det framstår inte heller som särskilt verklighetsanpassat. Att med detta som utgångspunkt avgöra var gränsen mellan det straffbara och det straffria området går framstår som en nästintill omöjlig uppgift.

För att kunna utreda huruvida ett samtycke förelegat eller inte finns det risk att frågor till främst målsägande, men även till den tilltalade, kommer att bli mycket mer ingående än vad som är normalt i dag. Parterna kommer sannolikt att behöva redogöra i detalj för de olika skedena av den sexuella handlingen. Integritetsintrånget för båda parter torde därmed bli större än vad som är fallet i dag.

Sammanfattningsvis avstyrker Advokatsamfundet förslaget.

Sexualbrott mot barn

Utredningen föreslår att tillämpningsområdet för bestämmelsen om våldtäkt mot barn utvidgas. Utvidgningen innebär att vissa fall som i dag bedöms som det lindrigare brottet sexuellt övergrepp mot barn, enligt förslaget i stället ska bedömas som våldtäkt mot barn.

Inte heller i detta fall är Advokatsamfundet övertygat om nödvändigheten att utvidga det straffbara området och inte heller till utformningen av författningsförslaget i denna del. På sätt som tidigare har framförts under det avsnitt som berör utvidgningen av våldtäktsbegreppet, vidhåller samfundet de där anförda omständigheterna. Detta även om förslagen till regleringar i dessa delar inte är helt identiska.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Anne Ramberg